

II. Документи і матеріали

Олег Бажан

ОБЕРІГАВ СОБОРИ ДУШ НАШИХ...

У повідомленні йдеться про участь письменника Олеся Гончара у громадському русі української інтелігенції, спрямованого на захист комплексу пам'яток Києво-Могилянської академії.

Олесь Терентійович Гончар (1918–1995) увійшов в історію України не лише як талановитий письменник-гуманіст. З притаманною йому високою громадянською позицією депутат Верховної Ради СРСР, академік АН УРСР Гончар підносив свій голос на захист самобутності України, збереження її національного генофонду. Як доводив письменник у своїх численних виступах, «в епоху НТР захисту потребує не лише навколишнє середовище, але й середовище духовне»¹.

Опікуючись збереженням культурного середовища, Олесь Гончар першорядну роль відводив поширенню й популяризації української мови, активно і послідовно виступав проти повзучої політики русифікації України, яка в 1960–1980-х роках набула найпотворніших форм. Відкритим звинуваченням панівного нігілізму щодо духовних скарбів українського народу прозвучав його роман «Собор» (1968 р.), де надзвичайно гостро ставилось питання збереження історико-культурної спадщини, яке хвилювало письменника впродовж усього його життя. Як згадував заслужений архітектор України О. П. Силін, Олесь Гончар, очоливши 1959 р. Спілку письменників України, створив при ній своєрідну раду, метою діяльності якої був аналіз проблем захисту історико-культурних пам'яток і природного середовища України². В середині 1960-х років Гончар виступив також одним із ініціаторів унікального проекту увічнення пам'ятних місць, пов'язаних з історією українського козацтва.

¹ Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України. Ф. 34, оп. 1, спр. 314. Арк. 4.

² Силін О. *Слово про незабуттє // Вінок пам'яті Олеся Гончара*. К., 1997. С. 162.

З іменем Олеся Гончара пов'язана й боротьба за збереження комплексу пам'яток Київського братства і Києво-Могилянської академії³. Звертаючись 1969 р. до Голови Ради Міністрів УРСР В. В. Щербицького, він пропонував надати цьому комплексу статус заповідника та передати його до відання Київського університету ім. Т. Г. Шевченка (див. наведений нижче документ, віднайдений у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України). На жаль, до думки видатного українського письменника тогочасне партійно-державне керівництво республіки не прислухалось. Перемогла точка зору Міністерства оборони СРСР, внаслідок чого в приміщеннях Київського братства було розміщене Київське вище військово-морське політичне училище. Лише з проголошенням державної незалежності України унікальні історико-культурні пам'ятки передано Національному університету «Києво-Могилянська академія».

Лист голови правління Спілки письменників України О. Т. Гончара Голові Ради Міністрів УРСР В. В. Щербицькому про доцільність оголошення комплексу приміщень Київського Братства і Києво-Могилянської академії історичним заповідником

1969 р.

Президія Спілки письменників України стурбована долею видатної історичної пам'ятки українського і всіх радянських народів — комплексу приміщень Київського Братства і Києво-Могилянської академії (заснована в 1615 році), розміщених в Подільському районі м. Києва.

На садибу Братства і Києво-Могилянської академії претендує КВМУ [Київське військово-морське училище. — О. Б.] і питання про це вирішується тепер у відповідних інстанціях.

Президія СПУ просить Вас втрутитися в цю справу. Ми просимо проголосити садибу Братства і Києво-Могилянської академії історичним заповідником і віддати її в розпорядження Київського університету ім. Т. Г. Шевченка.

ЦДАМЛМ України. Ф. 590, оп. 1, спр. 748. Арк. 188. Копія.

Oleg Bazhan

HE PROTECTED THE DOMS OF OUR SOULS

The communication deals with the participation of the writer Oles Honchar in social movement of the ukrainian intellectual elite which intended to protect the monumental complex of Kyiv-Mohyla Academy.

³ Див. наприклад: Бажан О., Лошицький О. *На сторожі українських святинь* // Київська Академія. Вип. 4. К., 2007. С. 197–201.